

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології і соціології
Кафедра міжнародних відносин
Силабус курсу

Політична культура та ідеологія пострадянських країн

Обсяг	кредитів – 3, годин – 90
Семестр, навчання	рік 1-й рік, 2-й семестр
Дні, час, місце	Французький б-р, 24/26, за розкладом
Викладач (-і)	Брусилівська Ольга Іллівна, д. політ. н., професор, професор кафедри міжнародних відносин
Контактний телефон	-
Е-mail	brusylovska@gmail.com
Робоче місце	Кафедра міжнародних відносин, к. 32, Французький б-р, 24/26
Консультації	<i>Очні консультації:</i> Французький б-р, 24/26, к. 32, щотижнево за розкладом.

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі студентами буде здійснюватися через вказаний Е-mail та очні зустрічі на консультаціях.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предмет вивчення дисципліни

«Політична культура та ідеологія пострадянських країн»

Пререквізити і постреквізити курсу (Місце дисципліни в освітній програмі):

Пререквізити – Теорія міжнародного конфлікту, економічна і фінансова політика в умовах глобалізації;

Постреквізити – Практикум з проблем зовнішньоекономічної політики, практикум з аналізу міграції та ринку праці пострадянських країн.

Мета курсу — вивчення ідеології та політичної культури пострадянських країн (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан, Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Росія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Україна).

Завдання курсу полягають у вивченні студентами політичної та ідеологічної основ розпаду СРСР та подальшої трансформації незалежних країн. Розпад соціалістичного табору мав вплив як на безпосередніх учасників процесу, так і на Європу та світ в цілому. Курс завершується визначенням основних досягнень та проблем, що постають перед колишніми радянськими республіками в царині ідеологічних трансформації та політичної культури. Вивчення і засвоєння студентами зазначеного предмету сприятиме усвідомленню розвитку світової політики в рамках міждисциплінарного аналізу та наукових підходів, сформованих в рамках різних історіографічних шкіл.

Очікувані результати - студент повинен

вміти:

систематизувати, синтезувати й упорядковувати отриману інформацію, ідентифікувати проблеми, формулювати висновки і розробляти рекомендації, використовуючи ефективні підходи та технології, спеціалізоване програмне забезпечення з метою розв'язання складних задач практичних проблем з урахуванням кроскультурних особливостей суб'єктів міжнародних економічних відносин. (РН3);

-досліджувати й аналізувати моделі розвитку національних економік та обґрунтовувати заходи досягнення їх стратегічних цілей в умовах трансформації світогосподарських відносин. (РН7)

ОПИС КУРСУ

Форми і методи навчання

Курс буде викладений у формі лекцій (20 год.) та семінарських (10 год.), організації самостійної роботи студентів (60 год.).

Методи навчання під час викладання дисципліни:

Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації, лекції з аналізом конкретних ситуацій та ін.), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, обговорення проблемних ситуацій.

Наочні: у тому числі мультимедійні презентації, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: рольові ігри; виконання індивідуальних завдань (підготовка та публічний захист рефератів).

Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Ідеологічне та політичне підґрунтя розпаду Радянського Союзу.

Тема 1. Початок ідеологічного оновлення Радянського Союзу.

Зародження нових ідей у політичному істеблішменті. Встановлення «відкритості» до країн заходу, в тому числі й до США. Політика «нового мислення». «Доктрина Синатри» та її значення для країн соціалістичного табору.

Тема 2. Розпад СРСР та становлення незалежних республік.

Початок відцентрових рухів в Радянському Союзі. Особливості націоналістичної ідеології в країнах Балтії. Ідеологічна складова проголошення незалежності в країнах Середньої Азії. Становлення незалежних країн на Кавказі. Пробудження національної свідомості в країнах «Нової Східної Європи».

Тема 3. Стартові умови соціально-економічних перетворень.

Перехід від планової економіки до ринкової. Перші програми економічних та політичних реформ: спільне та особливе. Вплив Російської Федерації на початок економічних трансформацій в країнах пострадянського простору.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Ідеологічні основи політичної трансформації пострадянських країн.

Тема 4. Політичні трансформації країн Балтії

Передумови політичних реформ у країнах Балтії. Перші реформи, їх наслідки. Розвиток громадянського суспільства. Орієнтації країн на цінності ліберальної демократії західного зразка. Формування багатопартійності та її особливості. Політична культура громадян Латвії, Литви та Естонії.

Тема 5. Політичні трансформації країн «Нової Східної Європи».

Передумови політичних трансформацій. Перші політичні реформи та їхні наслідки. Формування багатопартійності, особливості партійних систем в різних країнах. Формування опозиційних рухів, та відносини між владою та опозицією. Політична культура в Україні. Процес і проблеми становлення ліберальної демократії. Розвиток громадянського суспільства. Формування авторитарних режимів в Російській Федерації та Республіці Білорусь. Особливості політичної культури громадян зазначених країн.

Тема 6. Політичні трансформації країн Кавказу та Середньої Азії.

Особливості стартових умов політичних трансформацій. Політичні реформи в умовах патріархальних суспільств. Початок формування авторитарних режимів. Особливості націоналізму в країнах Кавказу та Середньої Азії. Особливості політичної культури в країнах Кавказу та Середньої Азії. Ідеологічне підґрунтя побудови демократичних суспільств: здобутки та невдачі.

ЗМІСТОВИМ МОДУЛЬ ІІІ.

Ідеологічні основи економічних трансформацій пострадянських країн

Тема 7. Економічні трансформації в країнах Балтії.

Ідеологічне забезпечення початкового етапу соціально-економічних перетворень. Перші програми та стратегії урядів в царині економічної трансформації. Особливості економічних реформ у 1991 - 1999 рр.: прорахунки та перешкоди. Формування ринкової економіки. Підготовка економік країн до вступу в ЄС.

Тема 8. Економічні трансформації в країнах регіону «Нова Східна Європа».

Ідеологічний вимір економічних трансформацій в країнах «Нової Східної Європи». Стартові умови соціально-економічних перетворень. Порівняльний аналіз економічних трансформацій країн регіону: спільне та відмінне. Особливості формування ринкової економіки в країнах регіону.

Тема 9. Ідеологічні складові економічної трансформації країн Кавказу та Середньої Азії.

Стартові умови соціально-економічних трансформацій. Закладення основ ринкової економіки. Вплив військових конфліктів на процеси економічної трансформації. Значення покладів нафти та газу для економічних трансформацій в країнах регіону. Проблема корупції: менталітет та шляхи вирішення.

Перелік рекомендованої літератури

1. Брусилівська О. І. Особливості політичного розвитку Польщі на початку ХХІ століття: основні тенденції, проблеми, досягнення. Ужгородські польські наукові читання: історія, культура, політика, право, ред. М. Лендєл, М. Палінчак. Ужгород: Ліра, 2014. С. 100–107.
2. Брусилівська О. Політико-системні трансформації в регіоні Східна Європа к 1989-2004 р.: аналіз політичної думки. Міжнародні відносини й політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки. 2016. С.183-200.
3. Брусилівська О. Політична трансформація західнобалканських країн у 2004-2009 роках.
4. Майстренко Ю. Дослідження політичних трансформацій в регіоні Західні Балкани на початку ХХ ст. Міжнародні відносини й політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки. 2016. С.183-200.
5. Майстренко Ю. Політичні трансформації регіону Західні Балкани на початку ХХІ століття: зовнішні чинники. Вісник одеського національного університету. 2017. Том 19. Вип. 1. С.92-99.
6. Орлова Т.В. Історія нових незалежних держав: Postsovieticum. К.: Знання, 2010. 487 с.
7. Brusylovska O. Post-communist identities and their transformations: The cases of Poland and Romania. Balkan and Baltic States in United Europe. Histories, Religions, and Cultures II, eds. E. Anastasova, S. Toncheva. Sofia: Paradigma Publishing House, 2018. P. 56–65.
8. Lomachynska I. A., Manchenko K. I. Influence of direct foreign investment on development of economics of Visegrad group countries: conclusions for Ukraine. National Economic Development and Modernization: experience of Poland and prospects for Ukraine. Riga: Baltija Publishing, 2017. P. 74–86.

ОЦІНЮВАННЯ

Методи поточного контролю: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань (рефератів), захист результатів індивідуальних завдань (рефератів).

Форми і методи підсумкового контролю: Залік.

Розподіл балів здобувачів вищої освіти

Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						Індивідуальне самостійне завдання	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	20	100
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8		

Самостійна робота студентів.

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Початок ідеологічного оновлення Радянського Союзу. 1. Політика «нового мислення» та її значення для радянського суспільства. 2. «Доктрина Синатри», як крок до розпаду соціалістичного табору.	6
2.	Розпад СРСР та становлення незалежних республік. 1. Націоналістичні ідеї в радянських республіках, як поштовх до розпаду. 2. Особливості політичних еліт нових незалежних держав.	6
3.	Стартові умови соціально-економічних перетворень. Основні підходи до переходу від планової до ринкової економіки. Економічні трансформації в посткомуністичних країнах: спільне та відмінне.	6
4.	Політичні трансформації країн Балтії Ідеологічні основи політичної трансформації в Естонії. Ідеологічні основи політичної трансформації в Литві. Ідеологічні основи політичної трансформації в Латвії.	8
5.	Політичні трансформації країн «Нової Східної Європи». 1. Ідеологічні основи політичної трансформації в Україні 2. Ідеологічні основи політичної трансформації в Білорусії. 3. Ідеологічні основи політичної трансформації в Молдові. 4. Ідеологічні основи політичної трансформації в РФ.	8
6.	Політичні трансформації країн Кавказу та Середньої Азії. 1. Ідеологічні основи політичної трансформації в Грузії. 2. Ідеологічні основи політичної трансформації у Вірменії. 3. Ідеологічні основи політичної трансформації в Азербайджані. 4. Ідеологічні основи політичної трансформації в Казахстані. 5. Ідеологічні основи політичної трансформації в Туркменістані.	8
7.	Економічні трансформації в країнах Балтії. Ідеологічна складова економічних трансформацій в Естонії Ідеологічна складова економічних трансформацій в Латвії. Ідеологічна складова економічних трансформацій в Литві.	6
8.	Економічні трансформації в країнах регіону «Нова Східна Європа». Ідеологічна складова економічних трансформацій в Україні. Ідеологічна складова економічних трансформацій в Білорусії. Ідеологічна складова економічних трансформацій в РФ.	6
9.	Ідеологічна складова економічної трансформації країн Кавказу та Середньої Азії. 1. Ідеологічна складова економічних трансформацій у Грузії.	6

	<p>2. Ідеологічна складова економічних трансформацій у Киргизії.</p> <p>3. Ідеологічна складова економічних трансформацій у Казахстані.</p> <p>4. Ідеологічна складова економічних трансформацій у Туркменістані.</p> <p>5. Ідеологічна складова економічних трансформацій у Узбекистані.</p>	
	<p><i>Один реферат із вищевказаного переліку обирається студентом на початку семестру та надсилається викладачу за місяць до закінчення курсу.</i></p> <p><i>Обсяг реферату: 12-15 сторінок.</i></p> <p><i>Характеристика змісту: за змістом навчальної дисципліни.</i></p> <p><i>Вимоги до виконання та оцінювання: основна мета роботи – глибоке вивчення важливих теоретичних або прикладних питань дисципліни за допомогою підготовки реферату (дослідження). Вельми важливим є формування таких умінь і навичок студента: здійснювати пошук і відбір різноманітної інформації; обробляти та аналізувати інформацію; логічно і послідовно викладати результати аналізу, робити аргументовані висновки; правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; публічно захищати виконану роботу. Робота має бути написана студентом на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу наук, які вивчають міжнародні відносини. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати. Мінімальний обсяг використаних джерел – 8; більшість джерел повинні складати оприлюднені документи, статті та монографії. Для оформлення виносок у тексті й прикінцевого «Списку посилань» використовується стиль APA.</i></p>	
	Разом	60

ПОЛІТИКА КУРСУ («правила гри»)

Політика щодо дедлайнів та перескладання: визначена розкладом занять та сесії.

Політика щодо академічної доброчесності: можуть відніматися бали за прояви академічної не доброчесності, аж до незадовільної оцінки та повторного вивчення дисципліни.

Політика щодо відвідування та запізень: відвідування лекцій є добровільним, але неприпустимі пропуски семінарів без поважної причини, запізнення на заняття.

Мобільні пристрої: мають бути вимкнуті в аудиторії.

Поведінка в аудиторії: активна участь у лекціях заохочується додатковими балами.